

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

การศึกษาคั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความรู้ด้านทัศนสุขภาพที่เพิ่มขึ้นภายหลังการให้ทัศนสุขศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานด้วยวิธีเสียงตามสาย เปรียบเทียบกับการแจกแบบเรียนให้ศึกษาด้วยตนเอง โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างซึ่งสุ่มเลือกจาก ผู้ใช้แรงงานสตรีในโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป 2 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ คือที่บริษัทเอ็น ที การ์เมนท์ ให้ทัศนสุขศึกษาโดยวิธีเสียงตามสาย ส่วนที่บริษัทนอร์ทเท็กซ์ ผู้ใช้แรงงานได้รับการแจกแบบเรียนให้ศึกษาด้วยตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบเรียนด้วยตนเอง เป็นเอกสารเผยแพร่ความรู้ทัศนสุขภาพที่ผลิตโดยกองทัศนสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เรื่อง (1) ฟันของเรา (2) ฟันสวย ฟันทน หนูทุกคนต้องขยับแปรงฟัน (3) การตรวจฟันด้วยตนเอง และ (4) การแปรงฟันที่ถูกต้อง

2. เสียงตามสาย เป็นเทปคาสเซตที่มีเนื้อหาเหมือนกับแบบเรียนด้วยตนเอง ความยาวประมาณ 15 นาที ผลิตโดยฝ่ายทัศนสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดเชียงใหม่

3. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

4. แบบทดสอบความรู้ด้านทัศนสุขภาพ

วิธีดำเนินการ

1. นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ แล้วไปทดลอง

ใช้กับผู้ให้แรงงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา

2. วิเคราะห์ดัชนีความยากง่าย, การมีอำนาจจำแนก และหาความเที่ยงตรงภายใน แล้วปรับปรุงแบบทดสอบได้ 22 ข้อ

3. ในวันแรกของการศึกษา นำแบบทดสอบไปทดสอบกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มเลือกจากผู้ให้แรงงาน ทั้ง 2 โรงงาน

4. วันที่ 2 ของการศึกษา เริ่มดำเนินการให้ทัศนศึกษาโดย

4.1 บริษัทเอ็น ที การ์เมนต์ ให้ทัศนศึกษาโดยผ่านเสียงตามสาย ช่วงเช้า วันละ 1 ครั้ง 2 วันติดต่อกัน

4.2 บริษัทนอร์ทเท็กซ์ แจกแบบเรียนให้ศึกษาด้วยตนเอง รวม 4 ชุดพร้อมกัน

5. ในวันที่ 5 ของการศึกษา นำแบบทดสอบเดิมให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ทำ โดยไม่อนุญาตให้นำแบบเรียนด้วยตนเองมาใช้ในการทดสอบด้วย

ผลการศึกษา

1. ก่อนที่จะมีการศึกษา กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีความรู้ด้านทัศนศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

2. ภายหลังจากให้ทัศนศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการแจกเอกสารให้ศึกษาด้วยตนเอง มีความรู้ด้านทัศนศึกษาเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการให้ทัศนศึกษาโดยวิธีเสียงตามสาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

3. ภายหลังจากให้ทัศนศึกษา กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 มีความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนให้ทัศนศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

อภิปรายผล

การศึกษาดังนี้พบว่า หลังจากให้ทัศนศึกษาแล้วกลุ่มตัวอย่างทั้ง

2 กลุ่มมีความรู้เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วปรากฏว่า ความรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการแจกแบบเรียนให้ศึกษาด้วยตนเองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ได้รับทันตสุขศึกษาด้วยวิธีเสี่ยงตาสาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการศึกษานี้ได้ผลตรงกันข้ามกับ การศึกษาประสิทธิผลของการให้การศึกษาด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ครอบครัวโดยใช้กระจายข่าวสารอย่างมีระบบและแบบเรียนตัวตนเองในเขตพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ของธงชัย เล็กกัมพร (2530) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้มีถึงร้อยละ 82.8 และ 74.0 ในกลุ่มแบบเรียนและกลุ่มเสี่ยงตามสายตามลำดับที่มีอายุไม่เกิน 29 ปี แต่กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาด้านสาธารณสุขมูลฐานมีเพียงร้อยละ 28.4 และ 8.6 เท่านั้นที่อายุไม่เกิน 29 ปี นอกจากนี้ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ก็สูงกว่า การศึกษาด้านสาธารณสุขมูลฐาน คือร้อยละ 72.4 และ 85.4 จบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.4) แต่กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาด้านสาธารณสุขมูลฐานนั้นมีเพียงร้อยละ 40.5 และ 21.4 เท่านั้นที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งทำให้ความสามารถในการอ่านหนังสือ ตลอดจน ความถนัด ความชอบ หรือความสนใจในการรับข่าวสารของกลุ่มตัวอย่างของทั้ง 2 การศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาของ สมควร จำปา (2531) พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในชนบทจะนิยมรับฟังการกระจายเสียงของหอกระจายข่าวสารมากกว่ากลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า และผู้มีการศึกษาน้อยจะนิยมรับฟังการกระจายเสียงของหอกระจายข่าวสารมากกว่าผู้มีการศึกษาสูง

นอกจากคุณภาพของแบบเรียนตัวตนเอง และความสามารถในการอ่านหนังสือของกลุ่มเป้าหมายแล้วปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ก็มีผลเป็นอย่าง มาก ดังจะเห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับทันตสุขศึกษาจากเสี่ยงตามสายถึงร้อยละ 29.9 ที่เห็นว่าความชัดเจนของสื่อยังไม่ดีพอ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการเปิดเสี่ยงตามสายขณะที่กลุ่มตัวอย่างทำงานอาจทำให้ได้ยินไม่ชัดเจน โดยกลุ่มตัว

อย่างถึงร้อยละ 75.9 เย็บผ้าซึ่งมีเสียงดังในขณะที่ฟังเสียงตามสาย อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างต้องทำงานแข่งกับเวลา เพราะร้อยละ 73.6 ได้รับความจ้างเป็นรายชิ้น อาจทำให้สมาธิในการฟังเสียงไปก็เป็นได้

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสื่อ ก็อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ให้ความสนใจ หรือต้องการรับรู้ข่าวสารที่นำมาให้ ทั้งกลุ่มแบบเรียนด้วยตนเองและเสียงตามสายพบว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 มีความเห็นว่าเนื้อหาของสื่อที่น่าสนใจ ภาษาที่ใช้เข้าใจง่าย ชอบสื่อ และได้รับความรู้จากสื่อ

การศึกษานี้เป็นเพียงการศึกษาถึงความรู้ด้านทัศนสุขภาพที่เพิ่มขึ้น ภายหลังจากให้ทัศนศึกษาด้วยวิธีเสียงตามสายเปรียบเทียบกับแบบเรียนด้วยตนเอง เท่านั้น ความรู้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัจจัยหลักที่จะมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ แต่ยังมีปัจจัยหลักอื่นๆ เช่น ความรู้ ทัศนคติ ค่านิยม การรับรู้ ตลอดจนปัจจัยเสริมและปัจจัยสนับสนุนอีกหลายอย่างที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลจาก PRECEDE framework (Green, 1980)

ความรู้ด้านทัศนสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ค่อนข้างดี โดยเฉพาะ ในเรื่องอาหารที่มีประโยชน์หรือโทษต่อฟัน ลักษณะของฟันผุและเหงือกอักเสบ การป้องกันโรคในช่องปาก ผลเสียของการถอนฟันน้ำนมไปก่อนกำหนด ตลอดจนอุปกรณ์ และวิธีการตรวจฟันด้วยตนเอง แต่ยังมีขาดความรู้ในเรื่อง สาเหตุของโรคฟันผุ ผลเสียของการแปรงฟันผิดวิธี การปฏิบัติที่ถูกต้องเมื่อเด็กไม่ยอมแปรงฟัน และการดูแลฟันน้ำนมที่เพิ่งขึ้น และยังมีจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจว่าเมื่ออายุมากขึ้นฟันจะหลุดไปเอง และถ้าแปรงฟันให้สะอาดแล้วจะไม่มีเชื้อโรคในช่องปากเลย สมควรจะมีการให้ทัศนศึกษาในเรื่องเหล่านี้เพิ่มขึ้น

ในด้านพฤติกรรมการใช้บริการทางทันตกรรมของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับเหงือกและฟัน จะไปรับการรักษาจากคณะทันตแพทยศาสตร์

โรงพยาบาลหรือคลินิกเอกชนต่างๆ มากกว่าจะไปหาหมอพรหมวัน แต่การศึกษานี้ไม่ได้ศึกษาถึงการไปพบทันตแพทย์เพื่อตรวจสุขภาพช่องปากทุก 6 เดือน หรือความสม่ำเสมอของการใช้บริการทันตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยลดอัตราการสูญเสียฟัน

การเผยแพร่ข่าวสารหรือความรู้ต่างๆ สื่อมวลชนที่เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้มากที่สุดคือ โทรทัศน์ เช่นเดียวกับผลของการศึกษาในหมู่บ้านที่มีหอกระจายข่าวสารของ สมควร ฉ่ำพั่ง (2531) ที่พบว่าประชาชนนิยมรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์

การศึกษานี้มีเวลาจำกัด ทำให้ไม่สามารถศึกษาถึงพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพของผู้ใช้แรงงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวภายหลังจากที่ได้รับทันตสุขภาพแล้ว ทั้งยังไม่ได้สร้างสื่อที่ใช้ในการศึกษาขึ้นมาใหม่ แต่ใช้สื่อที่ได้มีการผลิตขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้อยู่แล้ว ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องที่ต้องการทดสอบค่อนข้างดีอยู่แล้ว ซึ่งอาจเป็นเพราะประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยจากทั้งบุคลากรทางด้านสาธารณสุข สื่อมวลชนต่างๆ หรือจากการโฆษณาขายยาเสพติด จากการรณรงค์ หรือการจัดนิทรรศการในเทศกาลต่างๆ เช่น วันมหิดล หรืองานฤดูหนาวประจำปี

การดำเนินการศึกษาวิจัยในโรงงานเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ผู้ใช้แรงงานบางโรงงานต้องทำงานแข่งกับเวลา เพราะได้ค่าตอบแทนเป็นรายชิ้น หรือบางโรงงานให้ค่าตอบแทนเป็นรายเดือน เจ้าของหรือผู้จัดการอาจไม่ต้องการให้ ผู้ใช้แรงงานมาเสียเวลากับเรื่องเหล่านี้ แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเจ้าของและผู้จัดการ ในการให้เวลาแก่คณะผู้ดำเนินการ แต่คณะผู้ดำเนินการก็พยายามใช้เวลาช่วงหลังพักรับประทานอาหารกลางวันในการทำแบบทดสอบ เพื่อไม่ให้ผู้ใช้แรงงานที่รับค่าตอบแทนเป็นรายชิ้นต้องเสียเวลาการทำงานมากนัก

การเปิดเสียงตามสายในขณะที่ทำงาน อาจทำให้การรับรู้ในข่าวสารที่ให้น้อย ควรจะเปิดในช่วงพักรับประทานอาหารกลางวัน ถ้าหากผู้ใช้แรงงานรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันในบริเวณโรงงาน หรืออาจต้องเปิดให้ฟังซ้ำมากกว่า 2 ครั้ง เพราะแบบเรียนด้วยตนเองอาจจะอ่านนอกเวลาทำงาน ซึ่งมีข้อสงสัย หรือจำไม่ได้สามารถอ่านซ้ำได้อีก

แม้ว่าการแจกแบบเรียนให้ศึกษาด้วยตนเอง จะทำให้ความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่า การใช้เสียงตามสาย แต่ถ้ากลุ่มเป้าหมายมีจำนวนไม่มากนัก การผลิตสื่อเสียงตามสาย จะลงทุนน้อยกว่าการผลิตสื่อแบบเรียนด้วยตนเอง เว้นเสียแต่ว่าการผลิตแบบเรียนด้วยตนเองจะผลิตโดยการใช้เทปเท้านั้นจะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ แต่การตั้งดูตาสายตาหรือความสนใจของกลุ่มเป้าหมายก็จะลดลงไปด้วย

อย่างไรก็ตามการให้สุขศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงาน ในสถานที่ทำงานเป็นวิธีการที่ดีที่สุด สะดวกที่สุดในการให้ทันตสุขศึกษาแก่ผู้อยู่ในวัยทำงาน เช่นเดียวกับกับการให้สุขศึกษาแก่เด็กนักเรียนในโรงเรียน เพื่อที่จะให้กลุ่มเป้าหมาย คือผู้ใช้แรงงานสามารถควบคุมป้องกันตนเองจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ (Hager and Krasse, 1983)

โดยที่ผู้ใช้แรงงานเหล่านี้ จะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขต่อไป เนื่องจากมีปริมาณเพิ่มขึ้น และจากการศึกษาของรูกา กูไฟบูลย์ และคณะ (2533) พบว่าสตรีในหมู่บ้านอุตสาหกรรมใหม่ มีอัตราการใช้เข็มป้องกันสูงกว่าสตรีในหมู่บ้านเกษตรกรรม ทั้งนี้เนื่องจากความเครียดจากการทำงาน และสภาพแวดล้อมในโรงงานอุตสาหกรรม

ประโยชน์ของการศึกษา

1. จากผลการศึกษาพบว่าสื่อทั้ง 2 ชนิด คือทั้งเสียงตามสายและแบบเรียนด้วยตนเองทำให้ความรู้ของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่าคุณค่าความรู้ของกลุ่มแบบเรียนจะเพิ่มมากกว่ากลุ่มเสียงตามสาย แต่ก็สามารถใช้สื่อทั้ง 2 ชนิดนี้ให้สุขศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานได้ดีสมควรที่จะมีการผลิตสื่อทั้ง 2 ชนิดนี้ในการให้สุขศึกษาในเรื่องอื่น ๆ แก่ผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่อไป

2. ทำให้ทราบว่าระดับความรู้ด้านทัศนสุขภาพ ของผู้ใช้แรงงานอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี อาจเป็นเพราะการดำเนินงานทันตสาธารณสุขในโรงเรียนหรือการรณรงค์ทางทันตสาธารณสุข ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ด้านทัศนสุขภาพ ได้ผลดี สมควรมีการศึกษาต่อไปถึงพฤติกรรมด้านทัศนสุขภาพของผู้ใช้แรงงาน และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ใช้แรงงานให้ถูกต้อง เพื่อส่งเสริมทัศนสุขภาพในโรงงานอุตสาหกรรม

3. ทำให้ทราบว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่เข้าถึงผู้ใช้แรงงานมากที่สุด สมควรที่จะศึกษาถึงประสิทธิผลของสื่อโทรทัศน์ในการรณรงค์ด้านทัศนสุขภาพ

อย่างไรก็ตามการเลือกวิธีการให้สุขศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมาย ต้องคำนึงถึงตัวกลุ่มเป้าหมายเองว่ามีความสนใจ ความจำเป็น หรือมีปัจจัยอื่น ๆ ในการส่งเสริมสนับสนุนให้การรับรู้ดีขึ้นมากเพียงใด รวมทั้งต้องพิจารณาถึงข่าวสาร ผู้ส่งข่าวสาร สิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆว่าสิ่งต่างๆที่มีอยู่นั้นเลือกอำนวยความสะดวกต่อประสิทธิผลการให้สุขศึกษาวิธีใด แล้วเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยถึง

1. ความถี่ หรือจำนวนครั้งและช่วงเวลาที่เหมาะสม ในการให้สุขศึกษาด้วยวิธีเสียงตามสาย เพื่อให้การให้สุขศึกษาด้วยวิธีเสียงตามสายมีประสิทธิภาพมากที่สุด
2. ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยที่จำเป็นสำหรับผู้ให้แรงงาน และผู้ใช้แรงงานยังขาดความรู้ในด้านนั้น หรือมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เพื่อนำมาใช้ประกอบการวางแผนให้สุขศึกษาต่อไป
3. ทดสอบสื่อชนิดอื่น ๆ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของสื่อแต่ละชนิด
4. ประสิทธิภาพของการให้สุขศึกษาทางสื่อมวลชน ว่าทำให้ประชาชนมีความรู้ และการปฏิบัติที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้นเพียงใด
5. การใช้บริการรักษาพยาบาลตามพระราชบัญญัติประกันสังคม ว่ามีความครอบคลุมมากน้อยเพียงใด ตลอดจนความต้องการ และความพึงพอใจของผู้ให้แรงงานในการใช้บริการดังกล่าว
6. การสำรวจภาวะสุขภาพอนามัยของผู้ให้แรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ
7. Cost effectiveness หรือ Cost-benefit ของโครงการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ